

UDRUŽENJE INVALIDNIH I HENDIKEPIRANIH OSOBA
U BOSNI I HERCEGOVINI
Ulica Franca Lehara 13
71 000 Sarajevo
invalidibih@gmail.com

Committee on the Rights of Persons with Disabilities
Office of the High Commissioner for Human Rights
United Nations Office at Geneva
1211 Geneva 10 (Switzerland)

Komitet UN o pravima osoba sa invaliditetom

**ALTERNATIVNI IZVJEŠTAJ ,
O PRIMJENI KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM
UJEDINJENIH NACIJA
U BOSNI I HERCEGOVINI U 2018. GODINI**

PODNOŠITELJI IZVJEŠTAJA

Alternativni izvještaj o primjeni Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom podnosi Udruženje invalidnih i hendikepiranih osoba u Bosni i Hercegovini.

Udruženje invalidnih i hendikepiranih osoba u BiH registrovano je kod Ministarstva pravde BiH dana 06. 06. 2006. godine.

Sjedište Udruženja je u ulici Franca Lehara 13, Sarajevo, Bosna i Hercegovina. Kancelariju koju koristimo za rad dobili smo od Službe zajedničkih poslova organa i tijela Vlade Federacije Bosne i Hercegovine.

Djelatnost našeg Udruženja je zalaganje za primjenu Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom kao i domaćih propisa o pravima osoba sa invaliditetom.

Naše Udruženje svojim članovima pruža besplatnu pravnu pomoć, resocijalizaciju, informacije o njihovim pravima i mogućnostima.

Naše Udruženje bavi se i humanitarnim aktivnostima u svhu pomoći najugroženijim članovima.

Udruženje obavlja i ostale djelatnosti u skladu sa Statutom udruženja i Zakonom.

Uvod

Bosna i Hercegovina je država u kojoj su u toku rata 1992. – 1995. godine počinjeni masovni ratni zločini i genocid. Kao posljedicu rata imamo veliki broj osoba sa invaliditetom

Prema Ustavu Bosne i Hercegovina socijalna politika je na nivu entiteta (Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine) tako da državne institucije nemaju ni jedan organ koji se bavi pravima osoba sa invaliditetom, niti jedan zakon o pravima osoba sa invaliditetom.

Zakoni o pravima osoba sa invaliditetom doneseni su od strane entiteta Republike Srpske i Federacije BiH i primjenjuju ih organi entiteta i kantni u Federaciji BiH.

Prava osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini

Prava osoba sa invaliditetom su izrazito ugrožena, a posebno prava djece sa invaliditetom.

Izvještaji koje Vam dostavlja Vijeće ministara Bosne i Hercegovine o provođenju Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom na osnovu Smjernica Odbora za prava osoba sa invaliditetom pri UN-u ne prikazuju stvarno stanje o položaju osoba sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Bosna i Hercegovina je 2008. godine usvojila jedinstvenu Politiku u oblasti invalidnosti, a u entitetima Strategija za unapređenje društvenog položaja osoba s invaliditetom u entitetu Republika Srpska i Strategiju za izjednačavanje mogućnosti za osoba sa invaliditetom u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine, ali ovi propisi se samo djelimično primjenjuju.

Opšte obaveze

Bosna i Hercegovina ima usvojenu Jedinstvenu politiku u oblasti invalidnosti, ali najveći broj zakona i ostalih propisa u Bosni i Hercegovini i njenim entitetima nije usklađen s temeljnim načelima Konvencije UN o pravima osoba sa invaliditetom.

Država Bosna i Hercegovina, njeni entiteti, kantoni u Federaciji BiH i Distrikt Brčko donose zakonske propise bez konsultacija udruženja osoba sa invaliditetom. Isti je slučaj i kod primjene navedenih propisa.

Jednakost i nediskriminacija

Ustavima Bosne i Hercegovine i entiteta, zabrana diskriminacije po osnovu invaliditeta nije izričito navedena, već se izvodi po nekim drugim socijalnim i ličnim svojstvima. Svi ustavi garantuju najviši nivo međunarodno priznatih prava i temeljnih sloboda, obezbjeđuju poštovanje načela jednakosti i nediskriminacije, a iz čega se može zaključiti da su sva lica jednaka i ravnopravna pred zakonom i po zakonu i imaju prava na jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom ali u praksi to nije slučaj.

Bosna i Hercegovina je 2009. godine usvojila Zakon o zabrani diskriminacije, koji u Članu 2 daje definiciju diskriminacije, ali direktno ne prepoznaje invaliditet kao jedan od mogućih osnova za diskriminaciju. U Članu 5 Zakona o zabrani diskriminacije propisano je da se pozitivne mjere, koje za cilj imaju izjednačavanje mogućnosti za osoba sa invaliditetom, neće smatrati diskriminacijom. Međutim nema odredbe u kojoj se navodi da se uskraćivanje razumne prilagodbe smatra diskriminacijom.

Kao primjer navešćemo da u zakonima o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, u oba bosanskohercegovačka entiteta, postoji određen kvotni sistem, kao jedna od mjera podsticanja zapošljavanja osoba sa invaliditetom, na otvorenom tržištu rada. Međutim to ne primjenjuje ni Federacija Bosne i Hercegovine ni Republika Srpska, a posebno kada je riječ o zapošljavanju osoba sa invaliditetom u javnom sektoru.

Zbog pravnog neznanja, nedostatka besplatne pravne pomoći i teškog socijalnog stanja u kojem se nalaze osobe sa invaliditetom, ali i udruženja osoba sa invaliditetom, rijetki su sudski procesi pokrenuti s ciljem sankcionisanja diskriminacije osoba sa invaliditetom, ali i zaštite ličnih prava osoba sa invaliditetom.

Žene s invaliditetom

Nezaposlene žene sa invaliditetom koje su izložene nasilju u porodici su najugroženije kategorije građana Bosne i Hercegovine.

Ravnopravnost polova propisana je ustavima i zakonima u Bosni i Hercegovini, a jedan od uslova koje je Bosna i Hercegovina rebala ispuniti na putu ka Evropskoj uniji je i usvajanje Zakona o ravnopravnosti polova, što je i učinjeno.

Osim navedenog zakona, u kome se žene s invaliditetom uopšte ne spominju, nema drugih posebnih propisa kojima bi se na bilo kojem nivou vlasti regulisalo pitanje ravnopravnosti žena i muškaraca. Za provedbu Zakona o ravnopravnosti polova na nivou Bosne i Hercegovine je usvojen Gender akcioni plan, a s ciljem osiguravanja uključivanja pitanja rodne ravnopravnosti u zakonodavstvo i politike u različitim oblastima života, razvijen je i poseban institucionalni mehanizam za provođenje i praćenje pitanja rodne ravnopravnosti na nivou Bosne i Hercegovine: Agencija za ravnopravnost polova, na nivou entiteta Gender centri.

U Gender akcionom planu je prepoznato pitanje neravnopravnosti i višestruke diskriminacije žena i djevojaka s invaliditetom, te shodno tome propisane i mjere za promjenu ovakvog stanja. Djeca ili djevojke s invaliditetom se ne spominju uopšte. Međutim, dalje od formalnog navođenja potrebe poduzimanja različitih akcija, u praksi se još uvijek ništa nije promijenilo na bolje.

Nažalost ovi propisi se neadekvatno promjenjuju ili se nikako ne primjenjuju, pa žene sa invaliditetom imaju manji nivo obrazovanja, teže pronalaze posao, teže osnivaju sopstvene porodice, a što dovodi i do veće ovisnosti o podršci od strane porodice i značajnoj isključenosti iz svih društvenih tokova.

Žene i djevojčice i djevojke sa invaliditetom su i dalje višestruko diskriminisane, izolovane i isključene, čak i iz aktivnosti organizacija osoba sa invaliditetom, a što se ogleda u manjem učešću u upravljačkim tijelima organizacija osoba sa invaliditetom, manjoj uključenosti u programe neformalne edukacije koja se od strane organizacija osoba sa invaliditetom realizuje.

Djeca s invaliditetom

U Bosni i Hercegovini ne postoji zakonski okvir koji bi omogućio da se na organizovan način, od strane državnih institucija pruži podrška djeci sa invaliditetom, kao i podrška porodicama koje imaju djecu sa invaliditetom. Različiti pristup u entitetima Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine u regulišu ovo pitanje.

U entitetu Federacije Bosne i Hercegovne oblast dječije zaštite načelno je regulisano Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, a ova oblast bi trebala biti uređena i odgovarajućim zakonima i drugim propisima, u kantonima u čijoj je nadležnosti i praktična primjena različitih vidova dječije zaštite. Oblast dječije zaštite u entitetu RS regulisana je Zakonom o dječijoj zaštiti, a osnovan je i fond dječije zaštite.

Zbog nepostojanja prilika za uključenost u sistem obrazovanja. Posebno u ruralnim sredinama, nedostupnost odgovarajućih službi podrške djeci sa invaliditetom i porodicama u kojima ona žive, dugoročno su djeca sa invaliditetom izložena različitim vidovima diskriminacije, isključena iz društvenih procesa bitnih za njihov razvoj, ne poštuju se njihovo dostojanstvo, ne uvažavaju različitosti i krše njihova prava.

Pristupačnost

U Bosni i Hercegovini je ugrožena pristupačnost osoba sa invaliditetom okruženju, informacijama, komunikacijama i usluge. Pristupačnost je preduslov za ličnu pokretljivost i inkluziju osoba sa invaliditetom u društvene procese.

Rijetki su slučajevi da se izvode radovi na infrastrukturi za fizičku pristupačnost. Naše udruženje nema informaciju da je neki oblik gradskog prevoza pristupačan za osobe sa invaliditetom.

BH Telecom najveći telefonski i internet operator ne daje nikakve pogodnosti osobama sa invaliditetom u smislu plaćanja usluga. BH Telecom nije čak ni da odgovori na naš prijedlog da uvede socijalni paket za osobe sa invaliditetom kojim bi njihove usluge bile jeftinije za osobe sa invaliditetom,

Jednakost pred zakonom

Ustav Bosne i Hercegovine jasno definiše da su sva osoba pred zakonom jednaka i pored navedenog osobama koje imaju ograničene psihičke sposobnosti i duševne bolesti nerjetko se oduzima poslovna sposobnost, postavlja staratelj što predstavlja zamjensko odlučivanje bez ikakve podrške u odlučivanju. Osobe kojima se oduzima poslovna sposobnost nisu na adekvatan način uključene u postupak, te samim tim nisu upućene da oduzimanjem poslovne sposobnosti i stavljanjem pod starateljstvo su između ostalog lišene izbora mjesta stanovanja, privatnosti, sudjelovanja u javnom i političkom životu, zapošljavanju, upravljanju njihovom imovinom, te mogućnosti sklapanja braka. Najveći broj osoba sa oduzetom poslovnom sposobnošću se nalazi u institucijama zatvorenog tipa., a njima je uskraćeno ipravo glasanja na izborima.

Samostalan život i uključivanje u zajednicu

Na nivou države, niti na nivou entiteta, ne postoji poseban propis kojim se na jedinstven način reguliše pitanje uključivanja osoba s invaliditetom u društvo i njihovo pravo na nezavisan život ili uređuje pitanje socijalnog stanovanja za osobe s invaliditetom.

Država Bosna i Hercegovina ništa ne čini da omogući osobama sa invaliditetom samostalni život i uključivanje u zajednicu.

Obrazovanje

Ustav BiH i ustavi entiteta garantuju pravo na obrazovanje za sve građane, pod jednakim uslovima, obavezno i besplatno osnovno školovanje, a srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje je dostupno svima pod jednakim uslovima, a što se izvodi kao pravo koje pripada i osoba sa invaliditetom.

U zakonodavstvu, koje se odnosi na oblast obrazovanja, na državnom nivou, postoje okvirni zakoni o: predškolskom odgoju i obrazovanju, osnovnom i srednjem obrazovanju i Zakon o visokom obrazovanju, u kojima se utvrđuju osnovni principi i standardi obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Ovi zakoni ne obavezuju institucije na nivou Bosne i Hercegovine da u svojim

budžetima planiraju sredstva za sprovođenje zakona iz oblasti obrazovanja, izuzev sredstava za praćenje i koordiniranje ovih aktivnosti.

Na području Bosne i Hercegovine ugrožena su prava u procesu obrazovanja djeci sa invaliditetom, a posebno u ruralnim sredinama, a mnogim su potpuno uskraćena.

Zdravstvena zaštita

Oblast zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja nije u nadležnosti centralnih institucija Bosne i Hercegovine, već je u izvornoj nadležnosti entiteta, a u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine u podijeljenoj nadležnosti Federacije i kantona. Entitetski zakoni o zdravstvenoj zaštiti propisuju zabranu diskriminacije po osnovu invaliditeta i načelno proklamuju najviše standarde i jednake mogućnosti u korištenju zdravstvene zaštite.

Postojećim zakonima licima sa invaliditetom ne obezbjeđuje se jednak izbor i pristup, kvalitet i standard usluge zdravstvene zaštite, uključujući usluge polnog i reproduktivnog zdravlja i javne zdravstvene programe namijenjene široj populaciji, a što se ogleda u:

- fizička nepristupačnost
- neadekvatna dijagnostika
- plaćanje zdravstvenih usluga
- nemogućnost korištenja specifičnih i rijetkih lijekova

Habilitacija i rehabilitacija

Habilitaciju i rehabilitaciju osoba sa invaliditetom izvodi iz prava na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, rad i zapošljavanje, za sve građane što se podrazumijeva i za osobe sa invaliditetom, a što se detaljnije reguliše zakonima iz oblasti obrazovanja, zdravstvene zaštite i zapošljavanja, na nivou entiteta i kantona.

Habilitacija i rehabilitacija je na nezadovoljavajućem nivou a posebno je inskuzija osoba sa invaliditetom u redovno obrazovanje opterećena predrasudama i nedostatkom materijalnih sredstava.

Rad i zapošljavanje

Pravo na rad i zapošljavanje zagarantovano je Ustavima bosanskohercegovačkih entiteta jednako za sve građane i ostvaruje se u skladu sa zakonima.

U oba entiteta postoje Fondovi za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom ali oni su birokratizovani, pod uticajem vladajućih političkih stranaka. Najmanje koristi od ovih fondova imaju osobe sa invaliditetom.

U administraciji Fonda za profesionalnu rehabilitaciju, osposobljavaje i zašpošljavanje osoba sa invaliditetom Federacije BiH radi samo jedna osoba sa invaliditetom,. Ovaj Fond ne želi uspostaviti saradnju sa udruženjima osoba sa invaliditetom. Naše Udruženje se u više navrata najavljivalo za prijem kod direktora Fonda, ali on nas nije primio na razgovor, nije nam čak ni odgovorio na naše upite.

Adekvatan životni standard i socijalna zaštita

Po ustavu Bosne i Hercegovine oblast socijalne sigurnosti i socijalne zaštite je u nadležnosti entiteta.

Osnovni zakon kojim je oblast socijalne zaštite regulisana u entitetu FBiH je Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom, koji je usvojen 1999. godine, a nakon toga je više puta mijenjan.

Zbog specifičnog uređenja ovog entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine), ova oblast je u zajedničkoj nadležnosti Federacije i kantona, što znači da Federacija utvrđuje načela i osnovne principe, a kantoni svojim propisima detaljnije uređuju konkretna prava i načine njihovog ostvarivanja.

Praktičnom ostvarivanju pojedinačnih prava iz oblasti socijalne zaštite, osobe sa invaliditetom izložene su raznim oblicima diskriminacije kao što su po teritorijalnom principu.

Socijalni minimum

U ovako birokratizovanoj državi veoma ozbiljno je ugrožena socijalna sigurnost osoba sa invaliditetom.

Socijalno stanovanje

Socijalno stanovanje osoba sa invaliditetom je veoma rijetko i veoma nedostupno. Najveći broj osoba sa nvaliditetom ostaje sa roditeljima ili članova porocice ili ustanovama zatovrenog tipa.

Učešće u političkom i javnom životu

Pravo na učestvovanje u javnom i političkom životu garantovano je ustavom Bosne i Hercegovine i ustavima entiteta, jednako za sve građane i ostvaruje se u skladu sa zakonima.

U praksi osoba sa invaliditetom su isključene iz učešća u političkog i javnog života.

Sprovođenje i prćenje sprovođenja Konvencije na nacionalnom planu

Konvencija Un o pravima osoba sa invaliditetm se provodi samo načelno. U praksi se ona ne provodi.

Organizacije osoba sa invaliditetom

Naše udruženje postoji od 2006. godine. Nas niko materijalno ne pomaže, ne posjedujemo svoja srestva niti minimalne uslove za rad. Posjedujemo kancelariju i uredski namještaj koji nam je dodjelila Vlada Federacije BiH i ništa više.

Organi Bosne i Hercegovine ne žele da ostvare partnernki odnos sa nama kada je u pitanju politika invaliditeta.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni nema usvojene formalne i transparentne mehanizame za redovne konsultacije sa organizacijama osoba sa invaliditetom, uključujući i one koje predstavljaju žene i djecu sa smetnjama u razvoju, nagluhe i gluhe osobe, osobe sa psihosocijalnim i / ili intelektualnim teškoćama, u svim entitetima i kantonima.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni organizacijama osoba sa invaliditetom ne obezbjeđuje dovoljno finansijskih sredstava za redovan rad a u najčešćem slučaju nikako ne obezbjeđuje sredstva za rad, posebno ako su ova udruženja spremna za kritiku postojećeg stanja politike invaliditeta,.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni nemaju procedura i zakone u vezi sa konsultacijama sa organizacijama osoba sa invaliditetom.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni nemaju strukturisane finansijske podrške i izgradnje kapaciteta tih organizacija, posebno na lokalnom nivou.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni nemaju koncept zaštite osoba sa invaliditetom zasnovan na ljudskim pravima, u skladu sa Konvencijom.

Bosna i Hercegovina, entiteti i kantoni ne ulažu napore da se izmijeni postojeće zakonodavstvo i potpuno uskladi sa Konvencijom, imajući u vidu odredbe člana 4, stav 5. Konvencije.

Naše Udruženje je zabrinuto da nam Vijeće ministara nakon ovog izvještaja ne zabrani rad.

Broj: _____/2018

Sarajevo, Bosna i Hercegovina, dana 02. 12. 2018. godine

PREDSJEDNIK UDRUŽENJA

Aziz Tafro

UPRAVNI ODBOR UDRUŽENJA:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____